

Alemko Gluhak

Zavod za lingvistička istraživanja
Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti
Ante Kovačića 5, HR-10000 Zagreb
gluhak@hazu.hr

PRASLAVENSKA RIJEČ *dbždžb 'KIŠA' I 'ROSNO NEBO'

U članku se daje nova etimologija praslavenske riječi *dbždžb, u kojoj se pokušava vidjeti polazište u pretpraslavenskom, indoeuropskom obliku **dhus-dju-*, prvotnoga značenja 'rosno nebo'. Za takvo se tumačenje daje potkrepa vezom između riječi 'rosa' i 'kiša', kakva se nalazi u narodnim pjesmama hrvatskima i drugima.

Rosa, te »kapljice vode nastale kondenzacijom vodene pare iz najnižeg sloja atmosfere« što »talože se na horizontalnim površinama za vedre noći«, a »[n]a travi i na lišću prizemnih biljaka kapljice se obično sakupljaju u veće kapi«¹ – jedna je od tema milih narodnomu pjesništvu, a u njemu zapravo počesto nasljeđuje starije, obredno i mitsko pjesništvo, vezujući se s *maglom*, još jednom takvom temom² – a magla je »koloidna disperzija sitnih kapljica vode u zraku koja je tako gusta da je horizontalna vidljivost uza Zemljinu površinu smanjena na manje od 1 km«, a »nastaje kondenzacijom (vodena m.) ili depozicijom (ledena m.) vodene pare u prizemnom zraku kada se zrak ohladi ispod temperature rosišta«³. To se povezuje i s *kišom*, koja je »tekuća oborina u obliku kapljica promjera većeg od 0,5 mm« (a oborina kapljica manjih od tih jest *rosulja*), koja pada iz oblaka, a »[o]blačni elementi sićušne su kapljice vode i/ili kristalići leda, a nastaju kondenzacijom ili depozicijom vodene pare na kondenzacijskim, odn. ledenim jezgrama, koje su uvijek u većoj ili manjoj količini prisutne u zraku«, i oblak nastaje jer »zrak se mora ohladiti do temp.[erature] rosišta, odn.[osno] do temperature injišta«⁴.

¹ OE 7, *rosa*.

² Usp. upravo za slavensko Katičić 1990:77–79, tu upravo o magli i rosi.

³ HE 6, 2004, *magla*.

⁴ HE 5, 2003, *kiša*.

Rosa, magla i kiša povezuju se i ovako:

Sitna se kiša zove: iz maglica (kad je kao magla), pršavica (kad je kao prah), porosica ili kiša rosulja, rosna kiša (kad je kao rosa). – Kad pada sitna kiša, govori se: Rosi, ròsûkâ, pòràšâ, sípî, šípî, šišùljâ, romìnjâ, romìzgâ; (...). – Kušar 1993:10.^{5,6}

Na maglu se može srditi pa ju se može kleti:

Divojka je sinju maglu klela: / »Sinja maglo, raja ne vidila! Što si moga dragog zaniijela? / Zaniila mu pûta i raskršća, / Da ne more mome dvoru doći!« – Imotski; HNP 7, 12 (br. 23),

magli se može svjetovati kako da bude korisna:

Sinja maglo, ti ne padaj na me, / Već ti padaj dragom na oranje, / Gdje moj dragi svu godinu ore, / On ne ore, da mu žito rodi, / Već on ore, da jagode rode, / Da mu draga u jagode dođe... / Draga došla, a jagode prošle. – Iz Čagličića kraj Lipika; HNP 7, 13 (br. 25).⁷

Takva je i rosa, ona blaži:

Da mi se je okititi mladoj, / Okititi od tebe vrućinom, / A rosicom od litnjega danka, / – pj. Bi li care pregorio tabor?, HNP 7, 14, br. 28, zapis Mihovila Pavlinovića

Blaži i junaka⁸:

Zaspal Pave pod orehom v hlade. / Stani, Pave, rosa na te pade. / Neću stati, dokle sunce neprosveti. / Sunce sveti nad merzal studenac; / tri vile tancaju nad merzal studenac / med njimi tancal ta veli... – Laginja 1880/1997:376⁹

Junak naš zeleni Juraj, Đuro i dr., zapravo raznoimenuje Jarilo, gromovnikov sin, dolazi u proljeće izdaleka – iz drugoga svijeta, pa i on može biti rosan:

Dobro jutro, dobri gospodari! / Evo zelenog Đure / Na zelenom konju, / Zelen

---

⁵ Pa imamo u Kušara o mrazu: »Slana, bjelosa, prikala je u proljeće i u jesen smrznala rosa, a inje ili sjeverina zimi smrznala magla; oboje je mraz.« – 1993:13.

⁶ Usp. i ovu srpsku s Kosova: *Ситна киша заросила, нане, / ситна киша заросила. / Да л' од бога, да л' од људи? / Ни од бога, ни од људи, / но од суза девојачки', / девојачки' и момачки'!* – Недић 1977:162 (tamo preuzeto iz knj. M. Васиљевић, *Југословенски музички фолклор*, I, 1950, br. 109).

⁷ Magla i jest korisna, usp. tako u daljem prostoru, u vedskom: *nâsmai vidyûn ná tanyatûh sišedha / ná yâm mîham âkirad dhrâdûniṃ ca / îndraś ca yâd yuyudhâte âhiś co- / tâparîbhyo maghâvâ ví jigye* = *Onom pomogli nijesu grom ni munja, / magla, oluja, koje on uzvitla, / kad se ono borahu zmaj i Indra, / tad za potomnost pobjednik bje darnik.* RV I 32:13, Ježić 1987:94.

⁸ Nešto drugačije primjere – »rosa blagodjeti, milosti, kreposti, blagoslova, milosrđa, krvi kao slatki, blagi, dobri napitak, kao okrepa, snaga, pomoć« – usp. u AR XIV, 168.

⁹ Ovdje se može pomisliti na to da ime *Pave* za junaka podsjeća na *pavu*, na *pauna*, pticu iz gromovnikova kruga.

*ko travica, / Rosan ko rosica. / Nosi žitni klas / I od Boga dobar glas. / (...) – Huzjak 1992:23.*¹⁰

Rosa ima svoju *mitsku* ulogu, preko nje ide djevojka, košutica, dakle upravo božji stvor kakvi već ti rogati šumski stvorovi jesu.

Košutice, rosna ti si! / Gdje si bila, da si rosna? / – »Išla bratu po djevojkju.« / – »»Je l' daleko ta djevojka?«« / – »Nije vrlo ni daleko: Tri konaka dobra hoda.« / – »»Jā, kakva je ta djevojka?«« / – »Nije vrlo ni lijepa; / Lišce joj je žarko sunce, / Mjesecom se zaklonjala, / Zvezdama se zakitila, / A cvijetom opasala.« – iz Sarajeva; HNP 7, 3 (br. 1)¹¹

Takav se mitski kontekst itekako osjeća i u ovome:

Oj tičice lastavčice, kijarežo, kijarežo, / Oj tičice lastavčice, kijarežo, kijarežo, / »Oj 'tičice lastavčice, rosne Bosne košutice, / a đe si se porosila?« / »Tamo dole u livadi / đe Janković konja kuje, / konja kuje, pocikuje: / – Drž, đevojkjo, moga konja! – / – Kako bi ga ja držala / kad ja imam braca svoga, / i taj bratac taj je lovac, / košutu će uloviti, / caru će je pokloniti, / car će njemu konja dati / kog ja moram pridržati. – iz Đakovštine; Stepanov 1971:309.

»Oj devojkja, devojkica, / kamoj si se jurosila?« / – Tamoj doli zelen borek. – / »Kaj boš tamoj delajućij?« / – Zlatila bom gradom kluče. – / »Kaj boš s klučij delajućij?« / – Šlabom gledat gdo je v gradi. / V gradi jeso devet braci, / (...) – Grbelji (Bela krajina u Sloveniji); HNPK 357.

Rosa je povezana i sa svetom svadbom:

(Kad dovedu mladu, pred zatvorenim vratima pjevaju:) *Ne daj, junak,*

¹⁰ Kao da Jurja djelomice zamjenjuje Isus u ovoj pjesmi: *Jezus ide rosnim poljen, / rosnim poljen uz makove, / susrela ga dva ribara, / pa mu ona govorila: / »Tri je dana mrtav Lazar, / (...)« (...) / Oni peće odmotali, / živa Lazu ugledali. / Slava tebi, mili Bože! – iz dubrovačkoga kraja (iz Majkovā); Perić-Polonijo 1992:137 (pjesma preuzeta iz knj. Olinko Delorko, *Ljuba Ivanova*, 1969). – Taj junak donosi rosu, v. ovdje na str. 20.*

¹¹ Takvih pjesama ima više, v. npr. u Katičić 1989b:86–87. – Usp. npr. iz Grobnika kod Rijeke: *Rosna, rosna košujica, / kadi si se navosila? / Tamo doli va dumbravi / kadi rastu zlatne žice, / zlatne žice spod Vežice. / Otkinimo jednu žicu, / nesimo ju zlatariću / da nan skuje kjuč od grada, / da vidimo ča j' va gradu. / Va gradu je devet brati / i deseta sestra Marta. / Sih je Marta oženila, / sama sebe ni umela. – Lukežić 1988:267 (prenesena i u Botica 1995:71); iz Lindara u Istri: *Rosna, rosna košutice, / gdi si bila da si rosna? / – Bila jesam na livadam, / pratila sam dva điverka, / i nevistu s kumovima. / Počinuli pod javorkom: / na javorku zlatne kite, / trgne neva da će jednu, / da će kovat ključe gradu, / da će vidit šta je u gradu. – / U gradu je devet braće / i med njimi jedna sele. / Misle, misle devet braće, / komu će si sele dati. / Najmlađi se domislija: / Dat ćemo je svetom Petru! / Misec će joj sekar biti, / a danica sekroica, / a vlašići điverići. – Laginja 1880/1997:341 (prenesena i u Mlač 1953:146) i slična iz Vrbnika na Krku isto 242; iz Risna: *Moja rosna košutice! / Što si skuće [ili: tako] obrosjela? – / Pratila sam provijenca, Tu sam skuće obrosjela. (pa starog svata, sretnog kuma, barjaktara). SNP 1, 69–70, br.127. – O tome kako je M.P. Katančić dao pjesmu *Rosna bosna košutico...* (usp. Katančić 1984:31,134) kakva se pjeva i u prerađenu obliku, v. Kekez 1992:96–97.***

rosi pasti na devojku; / devojka je roda, roda velikoga; / ona nosi dare, dare prevelike; / starom čačku nosi mehku vanjkušnicu, / staroj majki nosi lehku lehkoticu, / celoj kući nose lepe razgovore. — Javorje u Hrvatskom zagorju; Žganeć 1952:65, br. 100.III.

(Darovanje mladenca) *Zaspal Janko, zaspal Janko / v zelenom trnacu, / zaspal Janko v zelenom trnacu. / Došla vila, došla vila / koj' ga probudila, / došla vila koj' ga probudila. / Ustaj Janko, ustaj Janko, / na te rosa pada, / Ustaj Janko, na te rosa pada. / Ovo ti je svetla kapa, koj' ti ljuba dala, / svetla kapa, koj' ti ljuba dala. / (...) — HNPk 107, br. 115.*

Rujna zora rudi, / majka Maru budi: / »Gde si bila, Maro, / kad si tako rosna?« / »Ja sam tako rosna / če sam bila, majko, / bila poranini / na rosnoj livadi. / Glidela sam, majko, / tvoji konji vrani; / tvooga vranca, majko, / i tvooga zelenca. / Na vrancu je, majko, / sedlo od baršuna, / na zelencu, majko, / svileni dolama. / Na dolami, majko, / sa strane džepovi, / u džepovi, majko, / od zlata jabuke, / s obe strane, majko, / do zelene trave!« — iz Karaševaca u Rumunjskoj; Botica 1996:122, br. 82¹².

Zbog mjesta (pod vitom jelom), možda ovamo ide i ova:

Postup', devojko, pod vitu jelu, / Otrisi rosu od žutu kosu, / Da ti od sunca biser ne puca; / Što ti su kose, diku ti nose, / Što ti je čelo, sve ti je veselo. — iz Perasta, zapis oko 1690. g.; Pantić 1964:102.

Rosa je i hrana nadljudskomu:

Bila joj vila govori: / »Lipša si, Mare, od mene, / Jerte je majka rodila; / Tebe su babe dojile, / U svion povoj povile, / I mila braća zibala. / Mene je gora rodila, / U zelen listak zavila, / Tija me rosa dojila, / Mene su vitri zibali, / Zato si lipša od mene. — iz makarskoga primorja; HNP 6, 178–9 (br. 71)^{13,14}

Rosa je povezana s plodovima, plodnošću:

Lipa Mare rosno žito plila, / Ništo za njom plivež potkupiva; / Obazre se mlada iza sebe, / Ljutoga je zmaja ugledala. / (...). — iz Podgore kraj Makarske; HNP 5, 13 (br. 11, Travoberica Mare i zmaj)¹⁵

¹² Preneseno iz knj. Ivan Birta, *Karaševci (Narodne umotvorine sa etnološkim osvrtom)*, Bukurešt 1993.

¹³ U komentaru kaže da takvih »pjesma ima dosta i među Matiči[ni]m rukopisima i među štampanim zbornicima« (383), pa spominje risansku pjesmu »Opet u kolu« u V.St. Karadžića. U toj pjesmi vila govori ovako: *Ако т' је љепиша љубовца / Од мене виле од горе, / А њу је мајка родила / У свилен повој повила: / Мајчиним мл'јеком дојила; / А мене вилу од горе, / Мене је гора родила, / У зелен листак повила; / Јутрења роса падала, / Мене је вилу дојила; / Од горе вјетриц пувао, / Мене је вилу шикао, / То су ми биле дадије.* (SNP 1, 59, br. 114).

¹⁴ Usp. za manu u Starom zavjetu: ¹³ *I doista! Navečer se pojave prepelice i prekriju tabor. A ujutro obilna rosa sve orosila oko tabora.* ¹⁴ *Kad se preolaka rose digla, površinom pustinje ležao tanak sloj, nešto poput pahuljica, kao da se slāna uhvatila po zemlji. — Izl 16,13–14.*

¹⁵ Također Botica 1996:199, br. 180.

Na polju mi raste trava detelina, / na njoj pase vrance konje moja mila. / Na polju mi raste trava detelina, / na njoj pase vrance konje moja mila. / Vrance konje pase, ovak si popeva: / De mi dragi, de mi dragi, koga ljubim ja. / Ođšel je dalko vu tuđu zemlicu, / A ja tužim, a ja tužim v mojem srcu. / Nikaj zato, vre mi dimo dojde, / Pak me nazaj, pak me nazaj ljubil bude. / Ružmarin zeleni raste mi v obloku, / Koga čvoam, koga čvoam si golobu. / Paste mi se samo, konji moji, paste; / Padne rosa, padne rosa, trava zraste. — Dekanovci u Međimurju; Žganec 1924:291 (br. 537, Na polju mi raste trava detelina)¹⁶

(U vezi s križarima:) Molimo se višnjem Bogu, / Vojno le, dodo le! / Da popune vihar vitar, / Vojno (...) / Da udari tiha kiša, / Vojno (...) / Da porosi naša polja, (berda) / Vojno (...) / I travicu litinicu, / Vojno (...) Da nam marva paše ima. / Vojno le, dodo le. — Ilić Oriovčanin 1846:141.

Koliko je zlatno stado / Na vedru nebu, / Nuz njeg hodi zamišljeno / Samo čobanče: / Da popase plavo nebo, / Sve za jednu noć. — / Al je polje (bèrdo) pokvašeno / Sa rosnom kišom, / I narasla sitna trava / Za mlado stado. — / To nebilo zlatno stado / Na vedru nebu, / Već to bilo runo stado / Na travnom polju (bèrdu) / Nuz njeg hodi zamišljeno / Mara majkina, / Da napase runo stado / Sve za jedan dan; / Šuma bo je pokvašena / Sa rosnom kišom, / I narasla sitna trava / Za naše stado. — Ilić Oriovčanin 1846:141–2.

Naša doda moli Boga, / oj dodole, moj božole, / Naša dóda moli Boga / da porosi rosna kiša, / da pokvasi naša polja, / da urodi, da prerodi. — iz Đakovštine; Stepanov 1971: 303.^{17,18}

¹⁶ Samo usputna napomena, ovdje nebitna, no vrijedno je zabilježiti taj slučajni naknadni dodir etimološko-posuđenički srodnih riječi — *rosa* < psl. *rosa i *ružmarin*, *ružmarin*, *rusmarin* ← tal. *rosmarino* < lat. *rōs marīnus* 'morska rosa' (Skok III, 175), s i.e. **xros-*, korijen **xer-s-*, od **xer-* 'micati se, gibati se', ili od **res-* 'poprskati' (< nostr. *rāša ili *rāča 'škropiti'), usp. Gluhak 1993:531.

¹⁷ Tamo malo niže, jedna varijanta: »*Daj nam, Bože, rosne kiše, / da porosi naša polja, / naša polja, naše njive!*«, i još slične. — Usp. i ovu: *Naša doda Boga moli, / oj, dodo, dodo, oj, dodole! / Da udari rosna kiša, / da pokisnu svi orači, / svi orači, svi kopači, / i po kući poslodavci. / Mi idemo preko sela, / a oblaci preko neba, / i mi brže, oblak brže, / oblaci nas pretekoše, / žito, vino, porosiše.* (Rudan 1983:37; usp. slično npr. Čubelić 1953:50 i d.). — Zanimljiva su i dvije pjesme malo dalje u Stepanov 1971, gdje se traži da se voda *trese*: *Daj poigraj, dojdo le! / Okreći se, dojdo le! / Tresi vodu, dojdo le!*, i ovo: *Dojdolice ma'nice, oj dojdo le, oj dojdo le! / Dojdolice, ma'nice, / tresi vodu, dojdolice, da nam Bog da rosne kiše! / Padaj, kišo, rosna kišo, i pokvasi naša polja, naša polja, naše njive!* (tamo, 305), što potiče na povezivanje sa zlatnim resama i ključevima kojima se otvara nebo za kišu. — Tu je i kraljička pjesma: *Oj višnjo, vičnjice! / Digni gore grane, / Ispod tebe vile / Divno kolo vode, / Pred njima Radiša / Bičem rosu tresu, / Do dve vile vodi, / A trećoj besedi: / »Pođ' za mene, vilo! / Kod moje ćeš majke / U ladu sediti, / Tanku soilu presti / Na zlatno vreteno.*« (SNP 1, 103, br. 183; preneseno u Недић 1977:45). — A usp. rusku zagonetku s rješenjem *rosa*: *Олена царевна по городу ходила, ключи обронила, / Свекор видел, деверь поднял.*; i ovu: *Заря-заряница по городу ходила, ключи обронила, / Месяц видел, солнце вскрало, а земля схоронила.* (Katičić 1987:30, 1989a:51). — Na to otvaranje neba s vodom podsjeća i ova inačica poznatih pjesama: *Grad gradila b'jela vila / na oblaci', na razvlaci', / i na gradu troja vrata: / (...) / De su vrata molovata, / onde sluge vodu nose. / De su vrata pola zlata, / onde vila 'čer udaje. / De su vrata sva*

Pridjev *rosni* znači i *plodni*:

Bogom sestro, tico kukavico! / podiže se na lagana krila, / pa odleti u rosno primorje; / tamo imam Bogom pobratima / po imenu Ľuticu Bogdana, / sve mu kaži, što je i kako je. — Maretić 1909:243¹⁹.

Kiša i rosa mogu biti i znaci skore svadbe:

Kiša pada, rosa rosi / mladi Ivo Anku prosi. / (...) — iz Đakovštine; Stepanov 1971:353.²⁰

Večerna nam rosa padala, / nju Marija gledala / z lepoga dvora od boga, / od smilenoga sineka. / Je li ste nam doma, gospoda, / lepe vam dare nosimo, / lepe vam dare nosimo, / koje nam sam višnji bog je dal. — Tribetina, u Hrvatskom zagorju; Žganec 1952:248, br. 426a.

Večer nam rosa padala / z beloga dvora od boga. / Nju je Marija gledala / kod milenoga sineka: / »Smileni sinek, dojdi k nam, / pelaj nam duše svetel raj. / Pelaj nam duše svetel raj, / svetlom je raju najbolje. / Svetlom je raju najbolje, da se dušice vesele. — Tribetina, u Hrvatskom zagorju; Žganec 1952:248, br. 426b

Večer nam rosa padala, / večer nam rosa padala. / Njo mi Marija gledala / s onoga dvora jod boga. — Konjščina, u Hrvatskom zagorju; Žganec 1952:248, br. 426c.²¹

od zlata, / onđe vila sina ženi. — iz Đakovštine; Stepanov 1971:331. — Ponekad se zbog sličnosti riječi rosa i resa to dvoje pobrka, npr. Pod javorom zlatna rosa, / njo mi bere Jura dete! / Nosite ju trem kovačem, / (...) — iz Jertovca kod Konjščine u Hrvatskom zagorju; Žganec 1952:275, br. 486. — Kišom se može i imenovati, usp. nakon što se Marko utopio, pa iz njegova groba, (...) / Iz Marka je jela rasla / i na jeli tri čardaka. / Na čardaku tri gospoje, / svaka drži muško čedo. / Među sobom govorile: / »Kako ćemo djeci ime?« / Najstar'ja je govorila: / »Ja ću mome Sunce žarko.« / A srednja je govorila: »Ja ću mome Sjaj-Mjeseče.« / A najmlađa govorila: »Ja ću mome Tija kiša.« / Sunce žarko — za sirote, / Sjaj-mjeseče — za putnike, / Tija kiša — za orače, / za orače i kopače. — iz Đakovštine; Stepanov 1971:332–3. Usp. Katičić 1989b:88,92. — Usp. ovo: naš skriveni Jarilo, Juraj raznoimeni, povezan je s Mjesecom: on je putnik, došao je izdaleka.

¹⁸ Usp. bunjevačku kolednu: *Sunce zađe, koledo! / Rosa pade, koledo! / I porosi, koledo! / Naše gore, koledo! / Plodne njive, koledo! / I livade, koledo! / I porosi, koledo! / Prašne dvore, koledo! / I razgali, koledo! / Koledane, koledo! — Prčić 1971:214. — Odmah za njom, slična, samo s riječju kiša.*

¹⁹ Tamo preuzeto od Vuka S. Karadžića (VI, 1899, str. 36). — U vezi s plodnošću, samo usput jedna slovenska, iz ziljske doline u Koruškoj: *Oj Indija, oj Indija, / Ti srenčna deželja, / Čjer nikoli sněg ne pade, / Čjer nikoli dež ne gre. / Je vendar vsako jutro / Od obilne rose / Vsaka stopinjica / Polhena vode; / (...) — Deveta deželja — Indija, Štrekelj 1895–98:554, br. 577.*

²⁰ Usp. ovo: *Zora zori, rosa rosi, / mladi Ivo Anku prosi / (...). — iz Ivanca u Hrvatskom zagorju; Žganec 1952:282, br. 505. — Tako rosa rosi i u jednoj kolednoj bunjevačkoj (Prčić 1971:202; skraćeno, bez pripjeva: u dvoru vam jelen igra s košuticom, na njemu su zlatni rošci i parošci, rosu rosi s košuticom, al' 'di si se zarosio, itd.), i drugdje.*

²¹ A ovi stihovi ne idu izravno tako daleko: *Večer nam je rosa padala, / Nju Marija gledala / Sa lepoga dvorca od Boga, / Od milenoga Jezuša. / Smileni o Jezuš, dojdi k nam, / Pelaj nam duše v sveti [svetel?] raj! / V svetlem nam raju najbolje, / Gde se duše vesele. — iz Poznanovca u Hrvatskom zagorju; Kuhač 1941:337, br. 313 (1914). — Večer nam je rosa padala, / nju Marija*

*Ajde, divojko, u našu zemlju. / U našoj zemlji snižak ne vije, / Već sve kišica,
litnja rosica, / U njojzi rodi svila kadiva, / Zrno bibera, drugo bisera. / Moja ga
majka u krilo kupi, / U krilo kupi, na zlato niže, / Na zlato niže, snaji ostavlja, /
Da ga sna nosi, da se ponosi! — bunjevačka; Prčić 1939:92²².*

Rosa i magla budu povezane i u istoj pjesmi:

*Pade magla po Bojani, / Sitna rosa po livadi, / Nitko rosu proć' ne može, / Nego
jedna bosa Mare; / (...) — »iz Gornjega Primorja«; SNP 1, 143 (br. 229)^{23,24}*

Rosa je i mitska prepreka:

*»Devojčica moja, / napajaj mi konja.« / — Kak bi napajala, / da sam ti ja bosa, /
(da sam ti ja bosa), / vun je merzla rosa. — / »Devojčica moja, / zutra ti bu
senjem, / bum ti kupil čizme, / čizme, opančuhe. / V čizmami mi budeš / konja
napajala, / v opančuhah budeš / po vertu šetala, / po vertu šetala, / ružmarin*

---

*gledala. / Večer nam je rosa padala, / Janica žnečice brojila. / Gore, gore, sunčece, / po tem malem
poleku. — iz Bedekovčine u Hrvatskom zagorju; Žganec 1952:304, br. 552; Večer nam rosa
padala; / večer nam rosa padala. / Njo mi Marija gledala / z lepoga dvora od zgora. — iz Jertovca,
kod Konjščine, u Hrvatskom zagorju; Žganec 1952:247, br. 425i. — Samo usput da na-
kratko izađem iz hrvatskoga i slavenskoga svijeta, i da podsjetim na Jupitera i Heru: »Ne
boj se, Hero, da koji il' čovjek il' bog će nas vidjet, / Jerbo ću ja nas takim ogrnuti oblakom zlatnim, /
Danas kroz njèga ne će ni Helije vidjeti moći, / Kojem je oštrij pogled od svega, kada se gleda.« /
Reče i Kronov sin tad milo ogrli ženu. / Pod njima nova trava iz zemlje izbije divne, / Rosni izbije
lotos i šafran, perunika k tome / Gusta i nježna i ona ih od zemlje dizaše uvis. / Tu je njih dvoje
leglo, i na se oblak navuku / Lijepi zlatni, a rosa iz njèga padaše sjajna. — Homer/Maretić Ilijada
1948:289, XIV.342–351.*

²² Preneseno u Mlač 1972:256, s malo promijenjenim razgođem.

²³ Usp. iz Konavala, ali bez rose: *Pala magla na Bojanu, / A svatovi na livadu, / Tuda šeta
mlada neve, / (...). — SNP 1, 60–62, br. 116. — Ili, malo drugačije: Podigla se tamna magla /
pokraj Dunaja; / podigla se (ma) tamna magla / pokraj Dunaja. / Podigla se tamna magla pokraj
Dunaja. / To ne bila tamna magla pokraj Dunaja, / neg je bila glatka staza, tanka, tanjena. / Po
njoj šeće verna ljuba knjaza Lazara. / Za njom leče šojka tica perja šarena, / buoga ova šojka tica
perja šarena. / »Je l' ste vidle moj dragoga, knjaza Lazara?« / — Ako smo ga glih videle, al' ga ne
znamo! — / »On vam ima belu kapu od bele svile; / on vam ima britku sablju do crne zemle / š čiem
[kojom] capa u bojnice Turkom dol' glave — — — iz Bedekovčine u Hrvatskom zagorju,
Žganec 1952:269–270, br. 473; slično, kraće, br. 479.*

²⁴ Tu magla može biti zamijenjena tankom stazom, tojest uskom stazom iz pjesama:
*Platno bili Skadarka divojka / Na Bojani ladjanoj vodici. / (...) / Kraj Bojane tanka staza pala, /
Stazom ide sva careva vojska, / (...). — HNP 6, 18 (br. 9, Skadarka djevojka; iz Oriovca).
Usp.: Ove pasla Jagodica; / Za gorom je plandovala, / Na kamenu užinala, / Iz kamena vodu pila.
/ Malo legla, pa zaspala. / Kraj nje pal tanka staza; / Stazom ide devet braće, / Devet braće sve
rodjene, / I deseti nerodjeni. 7 (...). — HNP 6, 45 (br. 20, Brat i sestra vjenčani u neznanju; iz
Dragovaca kraj Oriovca). — Usp.: Črez tu črnu goru bistra voda teče, / Na njoj mi divojka bele
rube pere. / Poda njom je pala mala uzka staza, / Po njoj mi se šeće junak neženjeni. / (...) —
Kurelac 1871:60, br. 251 (iz Marofa). — Osim što je staza zamjena za maglu, može se
povejviti i rosan/rosni put, npr. što se pjeva u Orebićima na Pelješcu u svatovima
»zaručenoj divojčici«: *Privrgla se zlatna žica / Priko rosna puta, / To ne bila zlatna žica / Priko
rosna puta, / Već to bila lipa (Mare) / (Kristu) priko skuta / I vino i čelo. .... — Fisković 1971:296.**

tergala. « – »iz Donjega Zagorja«; HNPk 171, br. 197²⁵

*Divojko moja, / Napoj mi konja! / – Ne mogu bosa, / Pala je rosa. / Konju do samara, / Meni do đerdana; / Konju do nosa, / Meni do pasa. – Prčić 1971:60*²⁶
*Divojko moja, / Napoj mi konja! / Ne mogu sama, / Pala je tama / Konju do hama. / Divojko moja, / Napoj mi konja! / Ne mogu bosa, / Pala je rosa / Konju do nosa. / Divojko moja, / Napoj mi konja! / Ja nemam s kime, / Palo je inje, / Konju do grive. – Vetovo u Slavoniji, Mlač 1972:44, br. 27*²⁷

I rosa može biti neka najava proljeća:

*Đurđevska rosa na Dunaj pala, / mlada divojka đurđeka brala. / O, jalo, jalo, drevce zeleno! / »Beri mi, beri, divojka mlada, svomu dragomu budeš ga dala.« / O, jalo, jalo, drevce zeleno! / »Pomori mi, Jalo, đurđeka brati!« / »Naj ti pomore što ti je bole!« / O, Jalo, Jalo, drevce zeleno! – iz Međimurja, Bajuk Pecotić 1999:29*²⁸

A može se spominjati i u vezi s drugim svijetom:

Večer nam rosa padala, / nju mi Marija gledala / z bjeloga dvora od boga, / od smilenoga sineka. / Smileni sinek, dođi k nam, / pelaj nam duše v svetli raj! – iz Poznanovca; Žganec 1952:164, br. 275a

Povezana je, naravno, i s dolaskom junaka, našega Jurja zelenoga:

Dobar večer, gospodari, / gospodari, gospodinje; /gospodari, gospodinje, / i dečica, i pčelice. / Pripjev: (Fijole, rožice, modre i crlene.) / Je li čujte, je li spiste? / Podignite rosne glave, / podignite rosne glave, / nadeljujte šanti Jure. / Fijole... / Šanti Jure u zelenju, / živi bože u veselju! / Fijole... / (...) – iz Luke u Hrvatskom zagorju; Žganec 1952:193, br. 322f

Kada junak raznoimeni mladić *Jarilo* sretne djevojku *Maru* da pere platno²⁹, no djevojku zanima i mladićeva košulja:

*Ki od kuda, te [= taj] devojku zbuđa, / a junaka nišće od nikoga, / samo jedna seljanka devojka, / ona ga je tiho prebuđala: / »Stani, junak, nigdar se ne naspal, / pokisne ti tanahna košula, / pod košulom tvoje belo telo.« – od Peteranca, sjist. od Koprivnice; Žganec 1962:93, br. 163.*³⁰

²⁵ Preneseno i u Delorko 1956:123, br. 91.

²⁶ Isto tako (samo *devojko*) u SNP 1,382, br. 579. – Zanimljiva je ova, vjerojatno banalna prepreka: *Išā bi ja leći, / ne da mi se spati, / jer me ljubav stisla, / da ti gren pivati. / Evo, noćna rosa, koja me proganja... – iz Trogira; Delorko 1963:56, br. 35, Rosa neprijateljica.*

²⁷ Preuzeto iz knjige Josip Andrić, *Slavonske narodne pjesme Požeške doline*, 1969.

²⁸ Usp. to da se početak svibnja u Rusā nazivao *росеник* (a svibanj se nazivao i *муп*, usp. *мурава* 'trava'), *Аѳанасѣвъ* 1869:665.

²⁹ Tu imamo naizgled banalnu činjenicu: glagol **porti*, **perę* prvotno je značio 'udarati' (pralo se udaranjem), i to je u imenu **Perunъ*, gromovnika, i Marina i Jarilova oca. (A bi li se dao ovamo približiti i frazem *udaren mokrom krpom*, usp. *munjen*.)

³⁰ Usp. i ovo, iz Hrvatskoga zagorja: *Molimo se (Lado), / molimo se višnjem bogu. / (Oji*

Uz tu radnju ide još jedna važna junakova, potkivanje konja, i to na važnu mjestu, na mostu:

Ivan konja na mostu potkava, / ispod mosta bistra voda teče, / na njoj Mara tanko ruho prala. / »Peri, Maro, bog dal moja bila!« / To počuje Ivanova majka: / — Ako očeš moja sneha biti, / onda ne smeš ti nositi šikom poculicu. — / (...)
— Torčec, sjist. od Koprivnice; Žganec 1962:115, br. 215

Djevojka pere junakovu košulju:

Jure naš, Jure naš, črnu košulju imaš, / Kdo ti ju opere, kad nimaš matere? — / Mila ju opere, kad nimam matere: / V sobotu košulju, kiticu v nedilju. — iz Hrvatskih Šica u Gradišću; Kurelac 1871:56, br. 241

No djevojka može prati junakovu košulju i rosom:

Došlo mi je pismo, da ja moram projti / Va tu gornju zemlju cesara služiti. — / Mili moj, dragi moj, idem i ja s tobom. — / Povij, mila moja, što ćeš ondî delat? — / Čto ću ondî delat? košulje ću prati. — / Povij, mila moja, va čem ćeš je prati? — / Rano ću se ustati, rano rose nabrat, / Va njo, mili dragi, hoću je oprati. / (...)³¹ — Petrovo Selo u Gradišću; Kurelac 1871:62–63, br. 256³²

A rosa i kiša idu skupa:

Kad bi kiša udrila, ljetinu bi rosila. / Daj nam Bože kišicu na tu našu ljetinu! / (...) / Škrapaj, škrapaj kišice! Srči, srči zemljice! / Daj Bože kišicu na tu našu ljetinu! — Deželić—Širola 1936:71; to pjevaju dječaci »idući selom od kuće do kuće«³³, prporuše^{34,35}

Lado!) / Molimo se višnjem bogu, / da potpuhne tihi vjetar, / da urosi sitna kiša, / da me majka moja zove: / »Ojdi kući, dete moje, / orosila košuljicu!« / — Osušila sam ti, majko! — Žganec 1952:34, br. 55.

³¹ Na vezu s božanskim svijetom kazuju daljnji stihovi te pjesme, jer će se košulja sušiti *na bumbačkoj žnori* (što podsjeća na zlatnu žicu), i košulja će se *ruľjat na cesarskih stolih*, i *metat va cesarske škrinje*.

³² Može li imati kakve veze s tim i ovo, što izgleda jako pojednostavnjeno, u jednoj svatovskoj pjesmi iz Retkovaca u Slavoniji: (Deveru prevepave vako:) *Oj devere, salivere, / Al, ina ti od papera; / Kada na ņu rosa pade, / Al, ina se sva raspade. / Oj devere, salivere, / Na tebe e tuđe ruvo / Dobrog komšie; / Komšiu si pobratijo, / Da ti ruvo da, / Deverušu posestrijo, / Da to ne oda.* Filakovac 1906:120–121.

³³ U nas su običaj *dodola* kojim se za suše zazivala kiša, provodile u istočnoj Slavoniji djevice, a u jadranskom području i u Žumberku taj običaj »bio je uobičajen pod nazivom *prporuše* i sl., a u ophodu su sudjelovali i dječaci«; HE 3, 2001, *dodole* i npr. Čulinović-Konstantinović 1963. Usp. u Kušara: »D o d o l a m a zove naš narod djevojke koje kad je kiša idu po selima od kuće do kuće te pjevaju da bi udarila kiša (Ako to čine mladići, zovu ih *prporuše*).« (1993:10). — Za širi, slavenski kontekst: »Poredbena analiza dodolskih pjesama i obreda dopušta da se pretpostavi da je u mitu Dodola prvotno gromovnikova žena, a u ritualu svećenice koje ju predstavljaju.« Иванов—Топоров 1980. — *A prporuše, bug, nenerune* itd. (naziv preuzeli i Albanci, Rumunji i Grci) imaju pak ime povezano s gromovnikovim, *Perунъ*, usp. npr. Иванов—Топоров 1982:455.

³⁴ Usp. ove stihove: *Kiša padne, medna rosa u polju, / Zabrinu se mlada moma u dvoru; /*

Ajde, divojko, u našu zemlju. / U našoj zemlji snižak ne vije, / Već sve kišica, litnja rosica, / U njojzi rodi svila kadiva, / Zrno bibera, drugo bisera. / (...) – bunjevačka; Prčić 1939:92³⁶

Pada kiša rosica, / Ljude 'vaća groznica, / Što na njivi žita nema, / Sve voda raznela. / Opet nose niz dukata / Oko bila vrata. – Prčić 1971:74.

Također, »[r]osa je isto što *sitna kiša, kišica*«, pa je u Della Bellinu rječniku »pioggetta, dim. di pioggia; imber tenuis; daždić, rossa, rossica, sitni dažd«, slično u Dubrovniku »mali dažd, Thaugen, pluvia roscida« (uočimo i to *Thaugen, pluvia roscida*, dakle *rosna kiša*), u Vuka St. Karadžića i u Ivana Broza³⁷ tako preneseno³⁸.

Rosa se može pojavljivati i u drugim kontekstima i inoslavenskim³⁹ i inoindoeuropskim⁴⁰ pjesmama i predajama.

No ponovimo si riječi iz knjige Vitomira Belaja *Hod kroz godinu*:

Odgovor na pitanje, što je to zemlja očuvala a potrebni su ključevi koje je izgubila Zora zornica da bi se došlo do toga, je: *rosa*, »rosa« (...).

Juraj je taj koji pušta rosu na zemlju, a to je vlaga koja je prijeko potrebna za proljetni razvoj vegetacije. On ispušta vodu na svijet, no, to je inače – kako je bilo pokazano – Gromovnikov posao. Opet je pred nama nejasnoća koju tek valja objasniti.

Jurjevska rosa ima važnu ulogu u recentnim vjerovanjima i običajima. Kod istočnih su Slavena na Jurjevo u zoru tjerali stoku na jurjevsku rosu, da bi bila zdrava. Posebice se vjerovalo da je za djecu i konje korisno da se valjaju po toj rosi.⁴¹

Jurjevo donosi rosu – dakle, donosi ju naš mitski junak⁴²:

»Pokisnuće moje drago u polju; / (...)« (...) – SNP 1, 142, br. 227. – Usp. želju staroga svata: *Medna ti rosa rosila, a zemlja ti plodila, ako Bog da!*, Palunko 1908:252.

³⁵ Usp. i u judejstvu i kršćanstvu: *Ilija Tišbijac, iz Tišbe Gileadske, reče Ahabu: »Živoga mi Jahve, Boga Izraelova, komu služim, neće ovih godina biti ni rose ni kiše, osim na moju zapovijed.«* – 1 Kr 17,1; *U sigurnosti prebiva Izrael, / a Jakovljevi je izvor na osami / u zemlji žita i vina, / gdje nebesa rosom dažde.* – Pnz 33,28. – Ima još nekoliko takvih mjesta.

³⁶ Usp. gore.

³⁷ ARXIV,168.

³⁸ Broz–Iveković 2,354.

³⁹ Usp. npr. bisernu rosu u ukrajinskoj pjesmi: *А въ пана дядька / да на ёго двори – / Тамъ стояло древо / Тонкее, високе, / Лыстомъ широке / Да кудрявенькее, / А на тому древи / Золотая кора, / Жемчужная роса. / Де взялься райскія пташки, / Обзюбали золотую кору, / Жемчужную росу.* – Аванасьевь 1868:293.

⁴⁰ Usp. npr. to da germanski/skandinavski sveti jasen *Yggdrasil* ima mednu rosu na kori, a k tome *medna rosa* naziv je za pjesništvo. O vinskoj rosi i dr. u Grka, usp. npr. Matasović 1996:174–5. – *Za zlatnu rosu u nas*, usp. Katičić 1989b:92. Usp. u jednoj bjeloruskoj stih *Na tój wierbè kara zalacistaja*, zlatna kora, Belaj 1998:148. – Usp. rusku narodnu priču u kojoj proljetna kiša i rana rosa slijepomu vraćaju vid (Аванасьевь 1865:168).

⁴¹ Belaj 1998:193; malo niže navodi dio iz jurjevske pjesme gdje on dolazi *Mokar ko vodica, rosan ko rosica.* – Također Иванов–Топоров 1974:195. – Usp. ovdje i na str. 24.

⁴² Tako, naravno, i u drugih Slavena, pa usp. npr. za bjeloruski u Katičić 1989a:47.

*Veseli se, Bosno, zemljo ravna, / (...) / Eto tebi lipo pramaliće, / S pramalićem
Jurjev danak siđe, / (...) / Tebi nosi ugodne darove, / Tihe rose, zelene dubrave. –
pjesma fra Franje Radmana, 1769.⁴³ uvrštena u četvrto izdanje *Razgovor
ugodni naroda slovinskoga* fra Andrije Kačića Miošića, iz 1801.⁴⁴*

Mnogo toga može biti rosno, tako, naravno, i u književnosti.⁴⁵ No nama je
sada ovdje zanimljivo ne samo to što *rosa pada* (sjetimo se i meteorološke termi-
nologije: i rosa je *oborina*⁴⁶), ona djeluje također i kao kiša⁴⁷, rosa je *s neba*⁴⁸, i

⁴³ Navod djelomice dan i u AR XIV, 168.

⁴⁴ Hrženjak 1998–99:217,227, uspoređuje pjesmu s belokrajinskom iz Štrekljeve
zbirke slovenskih narodnih pjesama, gdje je *Kaj če tebi Jurjev dan donesti? / Tihe rose,
dubrave zelene; / (...)* (zapis iz 1887). Usp. i Belaj 1998:171.

⁴⁵ *Kao da ima užitnuti određenu količinu ovog maštanja još dok je rosna tišina, (...).* –
Vjekoslav Kaleb, *Izvan stvari*, 1942, 66; novela *Susret*. – A ima i toga za što nam se čini
da rosa nije povezana s čim mitskim, a ono, sve se nešto da više ili manje naslućivati,
npr. u ovome: *Tri jetrve žito žele / Jedna žela, snop našela, / Druga žela, tri našela. / Pa su legle,
te laduju, / Dok sa žita rosa spade. / Legle malo, pa zaspale. / U tome i sunce zajde. / Otud ide
svekrušina / Na truljavih kolešinah. / Kako ide, kleti stade: / »Šta ste legle, moje snahe, / Šta ste
legle, ne digle se!«* – iz Nuštra kod Vukovara; Kuhač 1941:351 (preuzeto iz M. Topalović,
Tamburaši ilirski). – *Oj ti tožni človek, / zakaj si na svetu? / Ti si tak na svetu / kak rosa na cvetu;
/ kak rosa na cvetu, / kak roža na vrtu. / Vetrek nam popuhne, / rosicu stepe, / sujnčece pak greje, /
rožica povene. / Zimica te sterc, / bodec te prebode, / smrca te pretegne. / O(d) tebe pobjegne / oček i
mamica, / oček i mamica, / bratec i sestrica. / Bratec i sestrica, sa tova rodbinica.* – iz *Purge* u
Hrvatskom zagorju; Žganec 1952:111, br. 167; *Mesec nam celu noć sveti, / (ej) jutro je, mrzla
rosa, / (ej) jutro je, mrzla rosa. / Ja sam od ljubice išel, / mene je zeblo koj psa. / (...).* – iz *Jertovca*,
kod Konjščine, u Hrvatskom zagorju; Žganec 1952:265, br. 465; *Večer nam je rosa pala / po
zelenem travniku. / Večer nam je rosa pala / po zelenem travniku. / Ona nam je pomorila sve te
drobne rožice. / (...).* – iz *Bedekovčine*, u Hrvatskom zagorju; Žganec 1952:266, br. 466. –
Tu su i djela nadahnuta slavenskom mitologijom i poviješću, primjerice, Vladimira
Nazora (u *Slavenskim legendama*, 1900, itd.), i ona u kojima se poziva na biblijske motive.

⁴⁶ Tako u hrvatskih meteorologa danas i prije, zbog značenja *oboriti (se) – pasti*; u
nekim inim strukama koje se dotiču meteorologije, sreću se i nazivi *padavina* i *padalina*.

⁴⁷ Usp. ruski glagol *opocumь, opouamь* »(po)škropiti, (po)prskati; za-, po/liti, -lije-
vati, (s- na-)kvasiti, (o)vlažiti«, te *дождь опочул зэмлю* = *kiša je ovlažila zemlju*; a u agro-
nomiji *opocumь, opouamь* = (s-, na)močiti, na/topiti, -tapati, navod/niti, -njavati; tako-
đer, *opouénue* = u agronomiji po-, za/lijevanje, natapanje, navodnjavanje; Poljanec–
Madatova-Poljanec 1987. – Usp. i etimološka povezivanja riječi *rosa*–*kiša* (i dalje),
npr. psl. *rosa, lat. *rōs* 'rosa' srodno je s lit. *rasà* 'rosa', latv. *rasa* 'rosa, sitna kiša', stind.
rásah 'biljni sok, tekućina', *rasá* 'vlaga, tekućina, tiječ'.

⁴⁸ Usp. u Starom zavjetu: *Neka ti Bog daje rosu s neba / i rodnost zemlje: / izobilje žita i
mladoga vina.* – Post 27,28 (u *Lekcionaru* Bernardina Splićanina 1495. *Daj tebi bog ros nebes-
kih i tustine zemałske*; u *lekcionaru* Nikše Ranjine 1508. *Daj tebe bog rose nebeske i pritlosti
zemałske*; navod po AR XIV, rosa c); *Tada otac njegov Izak progovori i reče: / »Daleko od plodna
tla dom tvoj će biti, / daleko od rose s neba. / (...)*«. – Post 27,39; *U sigurnosti prebiva Izrael, / a
Jakovljevi je izvor na osamu / u zemlji žita i vina, / gdje nebesa rosom dažde.* – Pnz 33,28; *Tada će
Ostatak Jakovljevi, / među brojnim narodima, biti kao rosa koja od Jahve dolazi, / kao kapljica kiše
na travi / koja ne čeka na čovjeka / niti iščekuje sina čovječjeg.* – Mh 5,6 (hebr. *ṭal mē'et YHWH*

zanima nas upravo to: *rosno nebo*, ono nebo koje nam dakle daje *nebesku rosu*⁴⁹.

*

Praslavenska riječ *dъždъb (*dъždъb) odražena je npr. ovako: stsl. *dъždъb*, bug. *дъжд*, mak. *дожд*, hrv. *dâžd* (i dij. *dâžd*), gen. *dâžda*, sln. *dëž* (= *dâž*), gen. *dežjâ* (= *dâžjâ*), stč. *děšč*, č. *děšť*, slč. *dážd'*, gluž. *dešč*, dluž. *dejsč*, polap. *dâžd*, p. st. *deždž*, gen. *dždžu*, p. *deszcz*, gen. *deszczul/dždžu*, slovin. *dějšč*, str. *dъždъb*, *doždъb* itd., r. *дождъ*, gen. *дождя*, ukr. *дощ*, bjr. *дождж*.⁵⁰

Za praslavensku riječ *dъždъb veli se u moskovskom praslavenskom rječniku: »Слово с проблематичной этимологией.«. Ističe se da u njoj nije vidljiva kakva tvorba. Odmah za tim na početku odjeljka s pregledom etimologija naglašeno je da etimologija A. Vaillant i N. Trubeckoga, od indoeuropskoga **dus-dju-* 'loše nebo, loš dan' — nije uvjerljiva, jer »poljodjelac ne će tako nazvati blagoslovljenu za nj kišu« (na što je ukazao J. Endzelins), a »nisu poznati stari nazivi kiše kao 'lošega vremena', što je već tipološki moment«. Ističe se da su poznati nazivi za kišu koji polaze od značenja 'liti', 'mokar', 'voda' (Buck 68), pa bi se za novotvorbu *dъždъb moglo pomišljati na to, na nešto kao 'liti na određeni način' (za što se podsjeća na rus. *моросить*, *изморось*), a »dvosmi-slena skupina« *ždž* »može nastavljati rezultat omekšavanja ne samo *zd*, *sd* (kao se pretpostavljalo za etimologiju od **dus-dju-*), nego, prije svega, prvotnoga *zg*, tj. *dъždъb < **dъzg-* < **duzg-*, usp. lit. *duzgėti*, *duzgėnti* 'šumjeti'« (to je etimologija A. Brücknera), a »ne isključuje se ni zvukoopisna narav slav. *dъždъb«⁵¹. — Što se drugoga dijela toga **dus-dju-* tiče, u njemu se vidi okamenjeni trag i za *djēus 'bog' (od 'nebeski') i 'nebo'⁵².

Praslavenska riječ *dъždъb povezivala se i s germanskim riječima kao što su norv. *duskregn*, šv. *regndusk* 'sitna kiša, rosa', norv. dij. *dysja* 'rominjati, kapati' i dr. (dodajmo tomu još npr. engl. *dusk* 'sumrak, suton, tama', njem. bavar. *duzel* 'sitna kiša'⁵³), pa bi sve to išlo pod ie. **dhewes-* 'prštati, prašiti, kovitlati,

---

'rosa od YHWH'). — Na semitsko-indoeuropsku vezu tipa sklopa »božja rosa« (hebr. *ḥal haššamayim*, ugarit. *ḥl šmm* 'nebeska rosa'), upozorio je Orel 1995:119. — Usp. npr. i obične hrvatske katoličke molitvene pjesme, kao ovu: *Padaj s neba, roso sveta, / Padaj s rajске visine! / Vapijahu starog svijeta / Duše čiste, pravedne. / Otvori se, zemljo mila, / Da iz plodna tvoga krila / U taj sretan blažen čas / Svemu svijetu nikne spas! / (...)* — Gusić 2001:(21).

⁴⁹ Usp. npr. u Starom zavjetu: *O Josipu reče: / Zemlju mu je Jahve blagoslovio; / njegovo je najbolje od onog / što daje rosa nebeska / i što se u bezdanima krije!* — Pnz 33,13. — Tu imamo i podsjećanje na bezdan, dakle na donje.

⁵⁰ ÈSSJa 5, SP5, i etimološki rječnici pojedinih slavenskih jezika, npr. Snaj 2003:107 (s rekonstruiranim naglaskom).

⁵¹ ÈSSJa 5, 196, s lit.

⁵² Usp. npr. i u Puhvel 1988:231, gdje se ističe taj pomak značenja, kao što je u psl. *nebo zapravo indoeuropski korijen za 'oblak'.

⁵³ Primjeri npr. iz Pokorny 263.

magliti se, kišiti itd.⁵⁴ — od čega je i psl. *duxъ, *dyxati, *dъxъ pa bi po tome *dъždъb imalo početno značenje kao otprilike '(vodena) prašina'⁵⁵.

Značenjima kao što je upravo 'rosa', 'magla' eto zaista se lako pridružuju i značenja kao što je 'prah, prašina', pa se slavenskoj riječi može pridodati staroindijska *dhūdi-* m. 'prašina, prah' (< **dhūṣdi-*), koja je odražena npr. u prakrt. *dhūli-*, *dhūli-* ž. 'prašina', rom. (Arm.) *thuli* 'zemlja, pepeo, snijeg', (Palestina) *dīl*, *dīli* 'prašina, pepeo, glina, ilovača', pandžap. *dhūr*, *dhūl* ž., *dhor* m. 'prašina', hind. *dhūl*, *dhūr* itd., i za koje R. L. Turner spominje upravo mogućnost povezivanja sa stsl. *dъždъb*⁵⁶. Izvedenica od toga **dhūdi-* jest **dhūṣta-* u nepal. *dhūṣo* 'prah'⁵⁷. Zbog glasovne sličnosti to itekako izaziva na pomisao na vezu sa zapgerm. **dunstu-* i sl., što pak je odraženo u isl. *dust* 'prašina', dan. *dyst* 'fino brašno', stengl. *dúst*, *dust* 'prašina', engl. *dust*, stfriz. *dūst*, srniz. *donst*, *dūst* isto, niz. *duist* 'brašneni prah', stvnj. *tun(i)st* ž. 'vjetar, povjetarac', nj. *Dunst* 'para', i što se dalje povezuje s latv. *dvans* 'prašina, para'. U njima se inače vidi ie. **dheu(ə)-* 'prštati, prašiti'⁵⁸, no uz te vidljive veze značenja da istaknem to da se za polazno značenje pomišlja na 'ono što nastaje u oblaku'⁵⁹, pa smo opet u krugu rosa—magla—kiša, kiša—oblak, magla—oblak. — Imajmo dakle na umu da se to ie. **dheves-* i dr. izvodi na koncu od **dheu(ə)-*, značenjā i 'duti, puhati'⁶⁰.

Poziva nas na razmišljanje i ie. **dhen-* 'trčati, (brzo) teći'. To je odraženo npr. u stind. *dhanāyati* 'teče, trči, pokreće', avest. *dānu-* 'rijeka', oset. *don* 'rijeka, voda', perz. *danīdan* 'brzati, teći', lat. *fōns*, *fōntis* 'izvor', toh. AB *tsān-* 'teći' itd.⁶¹, što bi možda trebalo vidjeti kao nastavak starijega **dheun-*. — Tu nam se pojavilo i latinsko *fōns* — pa su tu i misli o rosi kao jednome od znakova proljeća, o slavenskoj Mari i njezinu i Jurjevu ključu kojim će se otvoriti zemlja da proključaju proljetne vode^{61a}, kao što je to slično i u mitovima drugih jezika indoevropske jezične porodice.

Čini mi se da ipak možemo polaziti od skupine *sd*, no od indoeuropskoga **dhus-dju-*, u čemu bi bilo baš to 'rosno nebo'.

⁵⁴ Da su značenja *prah*—*prštati* povezana, ističe se npr. u Georgiev i dr. 1971:455.

⁵⁵ Tako npr. E. Berneker; *ĖSSJa* 5, 196.

^{56,57} Turner 1962:391.

⁵⁸ V. npr. Kluge 1989:160—161.

⁵⁹ Hoad 1986:138—139.

⁶⁰ Pokorny 261—267.

⁶¹ Pokorny 249. — I u mnogim imenima rijeka iranskoga postanja, npr. *Tanaīs* 'Don', *Dънѣрръ, *Dънѣстръ, možda i u *Danoúbios*; Gamkrelidze—Ivanov 1984-II:671.

^{61a} O značenju ključa u tom kontekstu v. opširno Katičić 2003:72—75 (Juraj otključava zemlju da pusti rosu, 74—75). V. također Иванов—Топоров 1974:194—196. — Usp. ovu bjelorusku: *А Юр'ява мат' / Па гар' хад'ила, / Ключики нас'ила, / Земл'б' от'м'ыкала, / Траву выпускала, / На трав'ицу рас'ицу! / (...)* (tamo, 195, preuzeto iz Безсоновъ, *Белорусскія песни...*, 1871). — Usp. i to kako je u vezi sa zapisom Davorina Trstenjaka iz 1861, uz pjesmu iz nekogja slovenskoga kraja, rečeno: »Na Jurjevo spuščajo navadno živino najpred na pašo. Fanti si naredijo lesen ključ in vrtaje v zemljo pojejo: *Sveti Juri, to 'maš ključ, / Odpri nam nebeško luč!*« (Strekelj 1904—7:142, br. 5002).

Naime, podsjećam na germansko **dawwaz*, **dawwam* 'rosa', što je u stnord. *dōgg* ž., isl. *dōgg*, šv. *dagg*, stfriz. *dāw* sr., stengl. *déaw* m. i sr., engl. *dew*, stsas. *dau*, nizoz. *dauw*, stvnj. *tou*, nj. *Tau* itd.⁶² To potječe od ie. **dhow-o-s*, **dhow-o-m*, od korijena **dheu-*, za koji se u rječniku J. Pokornoga daje značenje 'laufen, rin-
nen', dakle 'teći'.

Za to **dheu-* u rječniku Pokornoga dano je još npr. ovo:

stind. *dhávate* 'trči, juri, teče', *dhávati* isto, *dhāutīh* f. 'izvor, potok', srperz. *dawīdan* 'trčati, hitati', pamirski jezici *dav-* 'trčati, juriti'; grč. *théō* 'trčim, brzam', ep. također *theiō*, fut. *theúsomai* 'trčim', *thoós* 'brz', *boē-thoós* 'dođem, pritečem u pomoć, pomognem', također *boēthéō* (umjesto **boēthoēō*) 'pomognem, pomažem', *thoázō* 'žurim se; pokrenem'; nesigurno srir. *dōe* 'more' (**dheujā*) kao 'što se jako giba' te još neki hidronimi od **dhu-ro-* i **dhw-ei-*⁶³.

Kako se radi o rosi, koja ima *aktivnu*, *živu* ulogu u *mitskim* motivima, isprepletenu s maglom i kišom i njihovim ulogama⁶⁴, s time aktivnim onda možda možemo povezati taj *-s*⁶⁵, pa bismo zapravo imali – slično kao kod **djēu(s)-pātēr* 'nebeski otac' – tvorbu **dhu-s-dju-*, 'rose nebo', 'rosno nebo'. Podsjetio bih ovdje opet i na pranje rosom, i evo za to jednoga primjera iz donjega Međimurja:

Uoči sv. Jurja okite sva vrata i lese *črenslom* (sremzom) i šipkom, da ne dođu »coprnice«. Rano ujutro svi se u rosi umivaju, da ne budu *žaltav* (da nemaju sunčanih pjega).⁶⁶

Takvih običaja – i s njima povezanih, primjerice, za stoku koja se na Jurjevo na pašu izvodi⁶⁷ rano zbog ljekovitosti jurjevske rose⁶⁸ – ima i u drugih slavenskih naroda, primjerice u Rusa⁶⁹.

⁶² Hoad 1986:122 (upravo povezivanje na koncu s ie. **dheu-*), Kluge 1989:723.

⁶³ Pokorny 259–260.

⁶⁴ A i s drugim. U mitu o Sarpedonu suze koje plače Zora (Eos) jesu kapi jutarnje rose.

⁶⁵ Usp. i psl. *dъždъbъ jьdetъ*, dakle *dažd ide*.

⁶⁶ Blažeka 1941:7. Usp. i na str. 20. Za pjege usp. i dalje, u bilj. 69.

⁶⁷ O izvođenju stoke na prvu pašu na Jurjevo, ali bez spominjanja ranoga, v. Gavazzi 1991:43.

⁶⁸ Usp. npr. Hrženjak 1998–99:227.

⁶⁹ Zagovori ročinju riječima: »иду я рабъ божій въ чистое поле, становлюсь на востокъ краснаго солнца, умываюсь росою или ключевой водою« (Аванасьевь 1868: 190). Proljetna kiša – a vidjeli smo kako se ona da povezati s rosom – ima silu plodnosti i silu ozdravljenja i očišćenja (isto, 179–190). Valjanje ruskih seljaka u poljskoj rosi da bi bili jaki i zdravi kao Jurjeva rosa (a sljedeći se dan počinje s proljetnom sjetvom) spominje se u Hrženjak 1998–99:227. Stoka se izvodi na jurjevsku rosu, pa se krave udaraju posvećenom vrhom, »что символически знаменуетъ удары громаваго бича или прута, низводящаго на поля и нивы молоко-дождь« (Аванасьевь

Mitske su slike često strte, riječi svete postale su riječi praznovjerja ili nevjerja⁷⁰ ili su pak postale posve obične, i čini se da 'rosno nebo' iz mitskoga oslića čuva neku sliku o toj prošlosti, preko toga **dhus-dju-*, upravo i u riječi *dъždъb.⁷¹

Literatura

- Афанасьевъ, Александръ. 1865, 1868, 1869. *Поэтическія воззрѣнія славянъ на природу*. Опыт сравнительнаго изученія славянскихъ преданій и вѣрованій, въ связи съ мифическими сказаніями другихъ родственныхъ народовъ. Томъ первый. Томъ второй. Томъ третій. Москва : изданіе К. Солдатенкова. 800(+3) str.; iii,784,iii,i str.; vii,840(ii) str.
- Афанасьевъ, Александр Н. 1957. *Народные русские сказки*. Том 1. Москва : Государственное издательство художественной литературы. xvi,515 str.
- AR XIV, 1955. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Dio XIV (riječ—Simetići). Obradili D. Grdenić, J. Hamm, J. Jedvaj, S. Musulin, J. Nagy, S. Pavičić, J. Ribarić, P. Rogić, M. Stojković, S. Živković. U Zagrebu : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. 5,960 str.

1869:491). Ukrajinci kravlje mlijeko u običajima nazivaju i božjom rosom (isto, 493). — Rosa je i inače dakle zdrava, usp. ruske stihove: *Прилетѣла птица райская, / Сидилась на тотъ на сырой дубъ. / Пѣла она песни царскія: «Кто въ эту пору-времячко / Помоеся росою съ этой шелковой травы, / Тотъ здоровъ будетъ!»* (cit. u Афанасьевъ 1865:169). Rosa može i zacijeliti, obnoviti nedostajući dio tijela: *Только три раза по rose покатаются — рука снова вырастет!* (Афанасьевъ 1957:198, br. 118). Zorina rosa može vratiti vid: *Tak su bili negda tri sini pak su imeli oca. (...) Kaj oče? bil je gladen, moral si je oči izkopati, (...). On né znal ni sim ni tam; plakal se je, i došle su Vile i spominjale su se: da bi ov človek znal da bi si zorjinum rosom oči namazal, tam bi pregledal. Ov je to čul, pa prične z očmi po travi hadrati i pregledal je. Vezda si zeme v jedno steklo ove rose pa ide po soetu. Putujuč najde mišeka gde se je kotal, kajti bil je slep. Namazal mu je oči z zorjinum rosom i taki je pregledal.* — Valjavec 1858:36–37, Vile dečku dobavile zorjinu rosu (dio toga iz Valjavčeve knjige prenesen u Афанасьевъ 1865:169). — Ili ovo (u vezi s običajima na prvoga svibnja): (...) *mladež, osobito pako lěpi spol, obično hodi u gomilah k bližnjim izvan varoši u polju ili šumah (...). iztčeućim bistrim vrělom umivat se, pije bistru vodu, osobito pako oni koji pège po obrazu imadu; jer se govori, da će pège iliti piguće sa lica izgubiti i mnogo lěpše postati. Něki još više čine, i s rosom si prie, nego ju sunce stepe, lice umivaju, istom gojeni nadom. Što barem ovu korist donosi, da i oni urane, koje inače osma ura iz kreveta těra, i uživajuć čistog prolětnog zraka s friškom se vodom umiju. Imade i takovih, koje su na toliko izpraznostju ili taštinom (...). zaslěpljene da noćnu rosu u staklo беру, kući nose i čělog měseca si š njom lice taru...* — Ilić Oriovčanin 1846:134; spomenuto i u Nodilo 1981:690.

⁷⁰ Kako veli Fran Kurelac, o sličnome: »Vsa ta coprija, ili recimo ju naški: vse to vęstanje ili vuhovanje, koje danas po pravu Jeropljani preziru, nije čto drugo nego stara učenost, stari zakon natrušen i oparen kojećim iz novljega života.« (Kurelac 1873:49).

⁷¹ A kako imamo i *dyždъb, s **dy-*, kako je u hrv. *dižd* u XV. u Marka Marulića i u XVII. st. u Matije Divkovića, te u *diždevica*, *diždenjak* (Skok I,386, AR, SP), može se dakle raditi o mogućim odrazima nekakva glagolskoga **dheu-*, tj. o tom slučaju **dhū-*.

- Bajuk Pecotić, Lidija. 1999. *Kneja*. Zagreb : Mozaik knjiga. 320 str.
- Biblija KS 1987. *Biblija : Stari i Novi zavjet*. Glavni urednici Jure Kaštelan, Bonaventura Duda. Zagreb : Kršćanska sadašnjost. xv, 1304 str.
- Blažeka, s. Marija Ilona. 1941. Godišnji običaji u Prelogu (Međumurje). Poseban otisak iz *Etnografskih istraživanja i građe* (Hrvatski državni etnografski muzej u Zagrebu), knj. III. Str. 1–8.
- Botica, Stipe. 1995. *Hrvatska usmenoknjiževna čitanka*. Zagreb : Školska knjiga. 303 str.
- Botica, Stipe. 1996. *Usmene lirske pjesme*. Zagreb : Matica hrvatska. 304 str. (Stoljeća hrvatske književnosti)
- Broz, Ivan, Fran Iveković. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*. Svezak II. P–Ž. Skupili i obradili F. Iveković i Ivan Broz. U Zagrebu : štamparija Karla Albrechta (Jos. Wittasek). 884 str.
- Buck, Carl Darling. 1988. *A dictionary of selected synonyms in the principal Indo-European languages*. Chicago, London : Chicago University Press. xix, 1515 str. [1. izd. 1949.]
- Čubelić, Tvrtko. 1953. *Lirske narodne pjesme : Antologija*. Uredio Tvrtko Čubelić. Drugo, izmijenjeno izdanje. Zagreb : Školska knjiga. 232 str. (Moja biblioteka, izbor iz narodne književnosti, 1)
- Čulinović-Konstantinović, Vesna. 1963. Dodole i prporuše : Narodni običaji za prizivanje kiše. *Narodna umjetnost* 2, 73–106.
- Delorko, Olinko. 1956. *Zlatna jabuka : hrvatske narodne balade i romance : II. knjiga*. Zagreb : Zora. 173 str. (Mala biblioteka, 186)
- Delorko, Olinko. 1963. *Narodne lirske pjesme*. Priredio Olinko Delorko. Zagreb : Zora i Matica hrvatska. 243 str. (Pet stoljeća hrvatske književnosti, 23)
- ЁССЈа 5, 1978. *Этимологический словарь славянских языков : Праславянский лексический фонд*. Выпуск 5 (*dělo—*dъrъbъ). Москва : Издательство «Наука». 232 str.
- Filakovac, Ivan. 1906. Ženidba. Narodni običaji u Retkovcima (Slavonija). *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena* XI(1906):1, 108–128.
- Fisković, Cvito. 1971. Svatovski običaji i pjesme u Orebićima. *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena* 45, 279–303.
- Frisk, Hjalmar. 1960. *Griechisches etymologisches Wörterbuch*. Band I: A–Ko. Heidelberg : Carl Winter Universitätsverlag. xxx, xi, 938 str.
- Гамкрелидзе, Тамаз В. [Tamaz Gamqrelize], Вячеслав Вс. Иванов. 1984-II. *Индоевропейский язык и индоевропейцы : Реконструкция и историко-типологический анализ праязыка и протокультуры II*. Тбилиси : Издательство Тбилисского университета. Str. 433–1328.
- Gavazzi, Milovan. 1991. *Godina dana hrvatskih narodnih običaja*. III. izdanje. Zagreb : Hrvatski sabor kulture. 248,(24),1 str. [1. izd. 1939.]
- Георгиев, Владимир, Ив. Гълъбов, Й. Заимов, Ст. Илчев. 1971. *Български етимологичен речник*. Том I: А–З. София : Издателство на Българската академия на науките. xcv, 679 str.
- Gluhak, Alemko. 1993. *Hrvatski etimološki rječnik*. Zagreb : August Cesarec Iz-

- davač. 832 str. (Biblioteka Vocabula)
- Gusić, Juraj, DI. 2001. *Srce Isusovo spasenje naše*. Petnaesto izdanje, ponovni tisak. Priredio Juraj Gusić. Zagreb : Provincijalat Hrvatske provincije Družbe Isusove. 476,(112),21 str.
- HE 2001,2003,2004. *Hrvatska enciklopedija*. 3: da—fo. 5: Hu—Kum. 6: kn—Mak. Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža. xix,723; xix,727; xix,799 str.
- HNP 5. 1909. *Hrvatske narodne pjesme*. Knjiga peta. Odio drugi: Ženske pjesme. Sveska prva: Romance i balade. Uredio Nikola Andrić. Zagreb : izdanje »Matica Hrvatske«. xvi,407 str.
- HNP 6. 1914. *Hrvatske narodne pjesme*. Knjiga šesta. Odio drugi: Ženske pjesme. Sveska druga: Pričalice i lakrdije. Uredio Nikola Andrić. Zagreb : izdanje »Matica Hrvatske«. xiv,432 str.
- HNP 7. 1929. *Hrvatske narodne pjesme*. Knjiga sedma. Odio drugi: Ženske pjesme; Sveska treća: Ljubavne pjesme. Uredio Nikola Andrić. Zagreb : Matica Hrvatska. vii,334 str.
- HNPk 1950. *Hrvatske narodne pjesme kajkavske*. Priredio i komentirao Vinko Žganec. Zagreb : Matica hrvatska. 554,(ii),xl,(i) str. (Narodna književnost, I.)
- Hoad, T.F. 1986. *The Concise Oxford dictionary of English etymology*. Edited by T.F. Hoad. Oxford : at the Clarendon Press. xvi,552 str.
- Hómēros. 1948. *Homerova Ilijada*. Preveo i protumačio Tomo Maretić. Peto (Matičino četvrto) izdanje. Pregledao i priredio Stjepan Ivšić. Zagreb : Matica hrvatska. lxx,550 str.
- Hrženjak, Majda. 1998–99. Predkršćanske prvine v belokranjski ljudski pesmi o sv. Juriju (Štrekljeva pesem št. 629 iz Adlešičev). *Studia ethnologica Croatica* 10–11(1998–99), 215–233.
- Huzjak, Višnja. 1992. *Zeleni Juraj*. Velika Gorica : Glasnik Turopolja. 54 str. [1.izd. 1957.]
- Ilić Oriovčanin, Luka. 1846. *Narodni slavonski običaji* : sabrani i popisani po Luki Iliću, Oriovčaninu. U Zagrebu tiskane 1846. kod Franje Suppana, kr. pov. knjigotiskara i knjigotèrca. 320 str.
- Иванов, Вячеслав Вс., Владимир Н. Топоров. 1974. *Исследования в области славянских древностей : Лексические и фразеологические вопросы реконструкции текстов*. Москва : Издательство «Наука». 343 str.
- Иванов, Вячеслав Вс., Владимир Н. Топоров. 1980. Додола. U knj. MNM I, 391.
- Иванов, Вячеслав Вс., Владимир Н. Топоров. 1982. Славянская мифология. U knj. MNM II, 450–456.
- Ježić, Mislav. 1987. *Āgvedski himni : Izvori indijske kulture i indoeuropsko nasljeđe*. Zagreb : Globus. 343 str.
- Караџић, Вук Стефановић. 1932. *Српске народне пјесме. Књига прва : у којој су различне женске пјесме*. Скупио их и на свијет издао Вук Стеф. Караџић. Четврто државно издање. Београд : издање и штампа државне штампарије. xxviii,(ii),580 str.
- Katančić, Matija Petar. 1984. *Knjižica o ilirskom pjesništvu izvedena po zakonima estetike*. Osijek : Izdavački centar »Revija« i Radničko sveučilište »Božidar

- Maslarić«. 231,(1),xiv str. (Mala teorijska biblioteka, 16) [Lat. tekst *De poesi Illyrica libellus ad leges aestheticae exactus*, rkp. 1817; hrv. prijevod Stjepan Sršan; »Knjižica o ilirskom pjesništvu« – jesenski plod Katančićeva klasicizma / Stanislav Marijanović, i–xiv.]
- Katičić, Radoslav. 1987. *Hoditi–roditi: Spuren der Texte eines urslawischen Fruchtbarkeitsritus. Wiener Slavistisches Jahrbuch* 33(1987), 23–43.
- Katičić, Radoslav. 1989a. *Hoditi–roditi: tragom tekstova jednoga praslavenskog obreda plodnosti. (Prijevod s njemačkoga: Božena Štrlek.) Studia ethnologica* 1(1989), 45–63.
- Katičić, Radoslav. 1989b. Weiteres zur Rekonstruktion der Texte eines urslawischen Fruchtbarkeitsritus. *Wiener slavistisches Jahrbuch* 35(1989), 57–98.
- Katičić, Radoslav. 1990. Weiteres zur Rekonstruktion der Texte eines urslawischen Fruchtbarkeitsritus (2). *Wiener slavistisches Jahrbuch* 36(1990), 61–93.
- Katičić, Radoslav. 2003. Mitološki kriteriji pri određivanju značenjske mijene u etimološkim rječnicima. *Filologija* 40, 65–78.
- Kekez, Josip. 1992. *Hrvatski književni ojkotip*. Zagreb : Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu. 279 str. (Enciklopedija hrvatske književnosti)
- Kluge, Friedrich. 1989. *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*. 22. Auflage unter Mithilfe von Max Bürgisser und Bernd Gregor völlig neu bearbeitet von Elmar Seebold. Berlin, New York : Walter de Gruyter. lxx, 822 str.
- Kuhač, Franjo Š. 1941. *Južno-slovenske narodne popijevke. V. knjiga*. Većim ih dijelom sam po narodu sakupio, ukajdio, te izvorni im tekst pridodao Franjo Š. Kuhač. Uredili Božidar Širola i Vladoje Dukat. U Zagrebu : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. v,512 str.
- Kurelac, Fran. 1871. *Jačke ili narodne pjesme prostoga i neprostoga puka hrvatskoga po župah šoprunskoj, mošonjskoj i željeznoj na Ugrih*. Skupio Fran Kurelac starinom Ogulinac a rodom iz Bruvna u Krbavi. Zagreb : slovî Dragutina Albrechta. liv,313,v str.
- Kurelac, Fran. 1873. Koje su u nas reči za vuhvenike, vuhvenice itd.? *Rad JAZU* XXIV, 49–79.
- Kušar, Marcel. 1993. *Narodno blago*. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada. xxxix,222 str. (Biblioteka Jezikoslovlje, 2) [Pretisak izd. iz 1966. 1. izd. 1934.]
- Laginja, Matko (prir.). 1880/1997. *Hrvatske narodne pjesme što se pjevaju u Istri i na Kvarnerskih otocih*. Ponovljeno izdanje priredila Tanja Perić-Polonijo. Pazin : Istarsko književno društvo »Juraj Dobrila«. 546 str. (Istarska baština, knj. 4) [Na knjizi nema naznake da ju je priredio M. Laginja. 1. izd. Trst 1880.]
- Maretić, Tomo. 1909. *Naša narodna epika*. U Zagrebu : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. viii,263 str. (Znanstvena djela za opću naobrazbu, IV.)
- Matasović, Ranko. 1996. *A theory of textual reconstruction in Indo-European linguistics*. Frankfurt am Main (...) : Peter Lang. 195 str. (Schriften über Sprachen und Texte, 2)

- Mlač, Krešimir. 1953. *Ljubavne narodne pjesme*. Zagreb : Mladost. 224 str.
- Mlač, Krešimir. 1972. *Zlatna knjiga hrvatske narodne lirike*. Sastavio Krešimir Mlač. Zagreb : Nakladni zavod Matice hrvatske. 407 str.
- MNM I,II. 1980, 1982. *Мифы народов мира : энциклопедия*. Том первый: А–К. Том второй: К–Я. Главный редактор С. А. Токарев. Москва : Издательство «Советская энциклопедия». 671,718 str.
- Недић, Владан. 1977. *Антологија народних лирских песама*. Друго издање. Београд : Српска књижевна задруга. 253 str.
- Nodilo, Natko. 1981. *Stara vjera Srba i Hrvata*. Split : Logos. vii,705 str. [Pretilsak članaka objavljenih u *Radu JAZU* 1885–90.]
- OE 1981. *Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda*. 7: Raš–Szy. Zagreb : Jugoslavenski leksikografski zavod. xv,783 str.
- Orel, Vladimir. 1995. Indo-European notes. *Indogermanische Forschungen* 100 (1995), 116–128.
- Palunko, Vice. 1908. *Žnidba (Običaji u Popovu u Hercegovini.)*. *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena* XIII(1908):2, 233–266.
- Пантић, Мирослав. 1964. *Народне песме у записима XV–XVIII века : Антологија*. Избор и предговор Мирослав Пантић. Београд : Издавачко предузеће Просвета. 282 str. (Бразде, посебна серија, 3)
- Perić-Polonijo, Tanja. 1992. *Usmene lirske pjesme dubrovačke regije*. *Narodna umjetnost* 29(1992), 121–153.
- Pokorny, Julius. 1958. *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*. Bern, München : Francke Verlag.
- Poljanec, Radoslav F., S.M. Madatova-Poljanec. 1987. *Русско - хорватски или сербски словарь / Rusko - hrvatski ili srpski rječnik*. Zagreb : Školska knjiga. xii, 1043 str.
- Prčić, Ive. 1939. *Bunjevačke narodne pisme*. Sakupio i uredio Ive Prčić. Subotica. [Tiskano u tiskari Josipa Horváth.] 264 str.
- Prčić, Ive. 1971. *Bunjevačke narodne pisme : Prva knjiga*. Sakupio i obradio Ive Prčić. Subotica : Osvit. 253 str. (Biblioteka Tragom prošlosti)
- Puhvel, Jaan. 1988. *Comparative mythology*. Baltimore and London : The John Hopkins University Press. xi,302 str. [Second printing. 1. izd. 1987.]
- Rudan, Ive (prir.). 1983. *Hrvatske narodne pjesme Istre i kvarnerskih otoka*. [Priredio Ive Rudan.] Pula : Čakavski sabor, Istarska naklada, Rijeka : Otokar Keršovani, Liburnija, Edit, Rovinj : Centro di ricerche storiche, Zagreb : IKRO Mladost. 197 str. (Istra kroz stoljeća)
- Skok, Petar. 1973. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Knjiga treća: poni²–Ž. Uredili akademici Mirko Deanović i Ljudevit Jonke. Suradio u predradnjama i priredio za tisak Valentin Putanec. Zagreb : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. 693 str.
- SNP 1 = Караџић 1932.
- Snoj, Marko. 2003. *Slovenski etimološki slovar*. Druga, pregledana in dopolnjena izdaja. Ljubljana : Modrijan. xxvii,1022 str.
- SP 5, 1984 = *Słownik praslaviański*. Tom V: *drъgati—dъravъ*. [Kierownik Pra-

- cowni Wiesław Boryś.] Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź : Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk. 235 str.
- Stepanov, Stjepan. 1971. Narodne pjesme iz Gorjana i Potnjana. [u Đakovštini]. *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena* 44, 283–421.
- Štrekelj, Karol. 1895–1898. *Slovenske narodne pesmi. Zvezek I*. Iz tiskanih in pisanih virov zbral in vredil Dr Karol Štrekelj. V Ljubljani : izdala in založila Slovenska matica. xxiv, 820 str.
- Štrekelj, Karol. 1904–1907. *Slovenske narodne pesmi. Zvezek III*. Iz tiskanih in pisanih virov zbral in vredil Dr Karol Štrekelj. V Ljubljani : izdala in založila Slovenska matica. xxiv, 851 str.
- Turner, Ralph Lilley. 1962. *A comparative dictionary of the Indo-Aryan languages*. London, Oxford : Oxford University Press. viii, 841 str.
- Valjavec, Matija Kračmanov. 1858. *Narodne pripovjedke*. Skupio u i oko Varaždina Matija Kračmanov Valjavec. U Varaždinu, štampao Josip pl. Platzer. x, 320 str.
- Žganec, Vinko. 1924. *Zbornik jugoslovenskih pučkih popijevaka. I. knjiga: Hrvatske pučke popijevke iz Međumurja. I. svezak (svjetovne)*. U Zagrebu : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. 352 str.
- Žganec, Vinko. 1952. *Narodne popijevke Hrvatskog Zagorja : tekstovi*. Zagreb : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. viii, 397 str.
- Žganec, Vinko. 1962. *Hrvatske narodne popijevke iz Koprivnice i okoline*. Sakupio, analizirao, uredio i muzikološki obradio Vinko Žganec. Zagreb : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. 293+105 str.

Proto-Slavic word *dъždъb 'rain' and 'dew sky'

Summary

A new etymology of the Proto-Slavic word *dъždъb 'rain' is given. It is possible that the word came from Pre-Proto-Slavic Indo-European form **dhu(s)-dju-*, what possibly meant 'dew sky'. The etymology is confirmed by the connection of the meaning of 'dew' and 'rain' found in Croatian and other folk poetry. The part **dhu(s)-* is connected with *dhow-o-s, what is reflected in Germanic *dawwaz, *dawwam 'dew'.

Ključne riječi: etimologija, praslavenski, indoeuropski, psl. *dъždъb

Key words: etymology, Proto-Slavic, Indo-European, Proto-Slavic *dъždъb